

System vzdelania v Českej republike

Mgr. Jana Tyukosová

Vzdelávací systém v Českej republike vychádza z dlhej tradície počínajúc rokom 1774, keď bola zavedená povinná školská dochádzka. Dnes fungujú v ČR všetky typy vzdelávania – od predškolského, cez základné, stredné, vysoké, postgraduálne až po celoživotné.

Predškolské vzdelávanie

Prvé vzdelávanie, ako doplnok výchovy v rodine, môžu deti absolvovať ešte pred začiatkom povinnej školskej dochádzky. Tomu slúžia jednak jasle, jednak materské školy. Tieto inštitúcie sa zameriavajú na vypestovanie základných návykov v učení a tiež na zabezpečenie sociálneho kontaktu medzi deťmi. Oboje je dôležité pre hladký nástup detí do základných škôl

Deti sa v spolupráci s rodičmi a vychovávateľmi učia logicky uvažovať a diskutovať, precvičujú si pamäť a fantáziu. Tieto zručnosti pomáhajú zároveň posúdeniu intelektuálnej a výchovnej úrovne dieťaťa pred nástupom do základnej školy.

Základné vzdelávanie

Základné vzdelanie získavajú deti spravidla na základných školách. **Povinná školská dochádzka je deväťročná** a trvá zvyčajne **od 6 do 15 rokov** veku dieťaťa. Deti ju však môžu absolvovať na rôznych typoch škôl, ktoré môžu využívať rôzne typy vzdelávacích programov.

Medzi typy škôl, ktoré umožňujú deťom získať základné vzdelanie patria:

- **Základná škola** (štátna alebo súkromná): deti tu absolvujú celú deväťročnú povinnú školskú dochádzku rozdelenú do dvoch cyklov.
- **Gymnázium**: v rámci osemročných alebo šesťročných gymnázií môžu žiaci dokončiť základné vzdelanie a plynule pokračovať vo výučbe strednej úrovne.
- **Konzervatórium**: osemročné tanečné konzervatóriá umožňujú študentom dokončiť základné vzdelanie a plynule pokračovať vo výučbe strednej úrovne.
- **Špeciálna škola**: deti so zdravotným postihnutím môžu byť integrované do špeciálnych tried základnej školy, alebo môžu navštevovať špeciálnu školu.
- **Zvláštne a pomocné školy**: sú určené pre deti s mentálnym postihnutím.

V posledných rokoch sa rovnako experimentálne overuje systém domáceho vzdelávania.

Medzi **základné typy vzdelávacích programov** pre povinnú školskú dochádzku patrí:

- základná škola,
- obecná škola,
- národná škola.

Pre jednotlivé vzdelávacie programy sú charakteristické rôzne prístupy k žiakom, systém výučby, práca s učebným plánom a pod. O konkrétnej podobe učebného plánu rozhoduje riaditeľ školy.

Ako **alternatívne vzdelávacie programy** boli od školského roku 2004/2005 po období pokusného overovania zavedené:

- „waldorfská škola“,
- materská a základná škola Montessori,
- základná škola Montessori II. stupeň.

Tieto programy môžu školy využívať iba v rámci troch základných vzdelávacích programov.

Na hodnotenie výsledkov štúdia slúži v Českej republike hodnotiaci systém známok od 1 (najlepší) po 5 (najhorší). Žiakom sa v polovici a na konci každého školského roka vydávajú súhrnné hodnotenia (tzv. vysvedčenia), na ktorých sú uvedené známky za jednotlivé predmety.

Ak je žiak hodnotený známkou 5, musí na konci letných prázdnin (najčastejšie v auguste) absolvovať preskúšanie z tohto predmetu. Ak v preskúšaní prospeje, môže v septembri nastúpiť do vyššieho postupného ročníka. Ak neprospeje, musí celý uplynulý ročník absolvovať znovu.

Stredné vzdelávanie

O štúdium na strednej škole sa môžu uchádzať žiaci, ktorí splnili deväťročnú povinnú školskú dochádzku.

Absolvovaním **stredného stupňa vzdelania** je pritom možné získať:

- **stredné vzdelanie**, keď študent po 1-2 rokoch štúdia získa vysvedčenie o záverečnej skúške,
- **stredné vzdelanie s výučným listom** zakončené po 2-3 rokoch štúdia vysvedčením o záverečnej skúške a výučným listom o odbornej spôsobilosti napríklad v oblasti remesiel. Absolventi týchto odborov zvyčajne vo vzdelávaní v klasickom vzdelávacom systéme nepokračujú a začínajú pracovať vo vybranom odbore,
- **stredné vzdelanie s maturitou**, kedy spravidla po 4 rokoch štúdia získa absolvent vysvedčenie o **maturitnej skúške**. Maturitná skúška sa skladá z viacerých častí – skúšky z českého jazyka a ďalších skúšok závislých od odboru štúdia a čiastočne tiež od výberu žiaka. Od roku 2008 by sa mala maturita skladať z 2 častí, spoločnej (štátnej) a profilujúcej (špecifickej pre jednotlivé typy škôl). Cieľom je zabezpečiť lepšiu porovnateľnosť tejto skúšky medzi rôznymi školami.

Odborné vzdelanie na vyššej sekundárnej úrovni vysoko prevažuje nad všeobecným, ktoré absolvuje len štvrtina žiakov.

Stredné školy sa delia na tieto **tri základné typy**:

- gymnáziá,
- stredné odborné školy,
- stredné odborné učilištia.

Stredné vzdelanie môžu študenti získať tiež na osemročných alebo šesťročných gymnáziách, na ktorých absolvovali už niekoľko ročníkov základného vzdelania.

Stredné školy môžu organizovať tiež programy **nadstavbového štúdia**, do ktorých môžu byť prijatí žiaci, ktorí úspešne absolvovali aspoň trojročný príbuzný študijný odbor zakončený výučným listom. Nadstavbové štúdium trvá 2 roky dennou formou štúdia.

Terciálne vzdelávanie

Terciálne vzdelávanie je zaradené ako štúdium nadväzujúce na stredné vzdelanie s maturitou. Do terciálneho vzdelania je zaradené vyššie odborné a vysokoškolské vzdelanie.

K **vyššiemu odbornému vzdelaniu** majú prístup žiaci s úplným stredoškolským vzdelaním zakončeným maturitou. Systém výučby je takmer totožný so systémom na vysokej škole, na vyššie odborné školy sa však vzťahujú niektoré pravidlá stredoškolského vzdelávania (prázdniny, fixný rozvrh hodín, a i.).

Vyššie odborné vzdelanie prehlbuje všeobecné ako aj odborné vedomosti, denná forma štúdia trvá 3 roky vrátane praxe, zdravotnícke a niektoré ďalšie odbory až 3,5 roka. Štúdium je zakončené **absolutóriom**, špecifickou skúškou z vybraných odborov, praktickej skúšky a obhajoby absolventskej písomnej práce – všetko samozrejme v nadväznosti na študovaný odbor. Spoločne s absolutóriom získavajú žiaci titul diplomovaný špecialista (skratka DiS, je uvádzaná za menom).

Na vyšších odborných školách platia žiaci **školné**. Pohybuje sa spravidla od niekoľko tisíc korún ročne až po niekoľko desiatok tisíc.

Vysokoškolské vzdelanie je umožnené všetkým uchádzačom s ukončeným úplným stredným vzdelaním (t.j. s maturitou), ktorí úspešne vykonajú prijímaciu skúšku. Systém prijímacích skúšok si stanovuje každá vysoká škola sama a overuje v nich vedomosti ako aj schopnosti uchádzačov.

Väčšina univerzít má akreditované programy:

***Bakalárske**: ide spravidla o trojročné odbory, v ktorých študenti získajú základný prehľad vysoko odborných oblastí. Študenti môžu štúdium po týchto troch rokoch ukončiť štátnou záverečnou skúškou s obhajobou bakalárskej práce, alebo pokračovať v nadväzujúcom magisterskom odbore, v ktorom získajú užšiu špecializáciu.

***Magisterské**: fungujú buď ako päťročné (resp. štvorročné alebo šesťročné), alebo ako dvojročné nadväzujúce na bakalárske štúdium. Študenti získajú počas štúdia tak základný prehľad vo vysoko odborných oblastiach, ako aj určitý stupeň špecializácie. Na záver skladajú študenti požadované štátne skúšky a obhajujú diplomovú prácu.

***Inžinierske**: týka sa technických a ekonomických odborov.

Po absolvovaní týchto typov vysokoškolského štúdia pokračujú niektorí študenti v ďalšom prehlbovaní svojej špecializácie v **doktorandských programoch**. Absolvovanie tohto programu je často podmienené publikačnou činnosťou a niekedy aj vyučovaním v školách.

Na vysokých školách je možné študovať **formou prezenčnou** (bývalé denné štúdium), **dištančnou** (kedysi štúdium popri zamestnaní) alebo **kombinovať obe formy štúdia** (štúdium kombinované).

Okrem štandardných druhov štúdia ponúkajú vysoké školy aj ďalšie formy vzdelávania: rekvalifikačné štúdium, univerzity tretieho veku, štúdium smerujúce k získaniu pedagogickej kvalifikácie a ďalšie

S ohľadom na rastúci záujem je v Českej republike možné na niektorých školách absolvovať tiež študijné programy vedúce k získaniu titulu **Master of Business Administration**. Štúdium je problémovo orientované, pracuje sa v tímoch, riešia sa reálne prípadové štúdiá z praxe. Študenti si navzájom vymieňajú skúsenosti z vlastnej praxe a ich manažerské vedomosti a zručnosti rýchle rastú.

Keďže kvalita štúdia nebola kedysi garantovaná Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy ČR (ako je to v prípade vysokých škôl), vznikla v roku 1998 **Česká asociácia MBA škôl**, ktorá po úspechu v náročnom akreditačnom procese udelí programu určitý „status kvality“.

Celoživotné vzdelávanie

Potreba celoživotného vzdelávania vystupuje do popredia hlavne v spojitosti so zmenami na trhu práce a zavádzaním nových technológií. Sféra celoživotného vzdelávania, resp. potreba zvýšenia účasti na ďalšom vzdelávaní, je **rovnako jednou z piatich hlavných priorít vzdelávacej politiky EU** formulovanej v roku 2000 na Lisabonskej konferencii.

V rámci programov celoživotného vzdelávania uskutočňujú univerzity najrôznejšie kurzy, ktoré sú určené napríklad záujemcom o štúdium, absolventom univerzity, seniorom, ale aj študentom a ďalším záujemcom z praxe. Realizované kurzy sú zamerané buď na výkon povolania alebo záujmov.

Niektoré univerzity organizujú tiež takzvanú **Univerzitu 3. veku**. Tá je učená seniorom, ktorí majú záujem získať najnovšie vedomosti vo vybratých odboroch a je spravidla bezplatná. Umožňuje seniorom získať nielen najnovšie vedomosti z rôznych odborov, ale jej snahou je tiež stimulovať ich záujem o súčasné dianie a aktívny prístup k životu.

V Bratislave, 12.12.2006

Vypracovala: Mgr. Jana Tyukosová
oddelenie cudzích jazykov